

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Акуленко Т.М.

аспірант,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ СПОРТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, ЯКА НАСТУПАЄ ЗА ВЖИВАННЯ ДОПІНГУ В МІЖНАРОДНОМУ СПОРТИВНОМУ ПРАВІ

Спортивна сфера в сучасному житті, окрім очевидних традиційних функцій, вирішує також найрізноманітніші непрямі завдання: це надприбутковий сектор економіки та індустрії дозвілля; це фактор, що укріплює (або руйнує) позитивний імідж держав на світовій арені та шлях до отримання бонусів в очах виборців для політичних еліт країн-переможців спортивних змагань; це важливий та ефективний соціальний ліфт для талановитої молоді, яка вирішила присвятити своє життя спорту; та багато інших неочевидних на перший погляд функцій.

Така мультифункційність спортивної сфери привертає до себе чималу увагу, а також численні ресурси – від людських та фінансових, до наукових та політичних, де головна увага всіх учасників спортивного процесу, безперечно, націлена на отримання топових спортивних результатів [1]. Адже, не дивлячись на загальновідомий олімпійський принцип: «Головне – не перемога, а участь», практика показує, що головним у «великому» спорті дедалі більше стає саме перемога. Не ставлячи оцінок та не вдаючись до подробиць цих процесів, ми лише констатуємо, що сфера спорту «великих досягнень» сьогодні перетворилася на дуже професійну та жорстку арену боротьби не тільки між учасниками спортивних змагань, а й у навколо-змагальному полі, де до боротьби спортсменів долучаються також тренери, медичний та допоміжний персонал, а подекуди і посадові особи різних рівнів, політики, спецслужби та фармакологічна індустрія.

Дуже помітними ці тенденції стають в саме в сфері використання допінгу в спорті, а також боротьби з цим явищем – де силам, які націлені на отримання перемоги будь-якою ціною, протистоїть все більш

зростаюча система організацій та регулятивних норм, що покликані протидіяти цьому згубному явищу.

Оскільки ефективність виконання будь-якої норми багато в чому обумовлена наявністю негативних наслідків у випадку її недотримання – жодна сфера суспільних відносин не може обійтися без інституту відповідальності. Не стає винятком з цього правила і антидопінгова сфера – тут також існує розвинута система відповідальності, яка покликана забезпечити дотримання правил щодо неприпустимості використання допінгу, встановлених для всіх суб'єктів спортивних відносин (спортсменів, тренерів, медичного персоналу, організаторів змагань, спортивних федерацій, антидопінгових організацій тощо) [2].

В межах дослідження вказаної теми варто розглянути дискусійне в наукових колах питання про правову природу спортивної відповідальності та відповідальності, яка настає за вживання допінгу в міжнародному спортивному праві, зокрема, чи є така відповідальність різновидом відповідальності юридичної. Якщо ми розглянемо відповідальність за вживання допінгу в міжнародному спортивному праві з точки зору ознак юридичної відповідальності (передбачена чинними правовими нормами; настає за вчинення правопорушення за наявності всіх обов'язкових елементів його складу; має державно-примусовий характер; виражається в певних несприятливих для правопорушника наслідках (майнових, особистісних тощо); реалізується у чітко встановленій процесуальній формі; здійснюється уповноваженими на це компетентними органами і посадовими особами в строго визначеному порядку і в межах їх компетенції), то ми побачимо повну їх узгодженість між собою. Таким чином, ми маємо можливість впевнено стверджувати, що за своєю правовою природою відповідальність за вживання допінгу в міжнародному спортивному праві є повноцінним видом юридичної відповідальності, оскільки відповідає усім необхідним її ознакам.

Хочеться зупинитися ще на одному теоретичному питанні, а саме – щодо галузевої приналежності відповідальності за вживання допінгу. Цікавою тут для нас представляється позиція І.М. Амірова [3], який пропонує виділяти поряд з загальноприйнятими видами відповідальності (кримінальна, цивільна, адміністративна, дисциплінарна тощо), також і спеціальний вид юридичної відповідальності – спортивно-змагальна. Вважаємо, що ця позиція, безумовно, має право на життя та заслуговує вивчення. Адже, як ми вже вказували вище, спортивна сфера надто

специфічна за своєю сутністю та відповідальність тут дійсно має специфічний склад через наявність спеціальних суб'єкту та об'єкту порушення. Але це питання потребує проведення окремого ґрунтовного дослідження, в межах якого, зокрема, буде необхідно провести розмежування такого виду відповідальності з суміжними сферами (наприклад, кримінальною та адміністративною – адже в багатьох країнах зараз існує кримінальна та адміністративна відповідальність за використання допінгу [4]) та провести аналіз практики застосування таких норм.

Переходячи практичної частини, зазначимо, що основним нормативним актом, який зараз регулює процедурні питання притягнення до відповідальності за вживання допінгу в міжнародному спортивному праві є Всесвітній антидопінговий кодекс ВАДА 2005 року (далі – Кодекс), третя актуальна редакція якого набула чинності з 1 січня 2015 року. Як ми вже вказували вище, цей документ не містить норм прямої дії, але завдяки його імплементації до власної законодавчої системи значною частиною держав світового спортивного співтовариства, він є дієвим інструментом, який регулює відповідальність за використання допінгу в сучасному світі.

Важливою особливістю відповідальності за використання допінгу, яку нам хотілось би окреслити, є те, що вона ґрунтується на принципі суворої відповідальності спортсмена, тобто Кодекс визнає персональним обов'язком кожного спортсмена – недопущення потрапляння забороненої субстанції в його організм. Відповідно для того, що визнати спортсмена винним немає потреби доводити намір, помилку, халатність або усвідомлення спортсменом того, що він порушує антидопінгові правила, застосувавши заборонену субстанцію або заборонений метод.

Важливо враховувати, що суб'єктивна сторона порушення (тобто чи було порушення антидопінгових вимог вчинено умисно або за необережністю) все ж таки має значення, але враховується це тільки під час призначення порушнику покарання [5].

Важливим напрямом в сфері ефективної боротьби з допінгом та притягнення до відповідальності за вживання допінгу є боротьбу з усіма, хто може бути причетним до порушення спортсменами антидопінгових правил (тренери, менеджери, допоміжний персонал команди, посередники, адміністратори, офіційні особи, а також практикуючі лікарі або середній медичний персонал), які також можуть бути притягнуті до відповідальності за порушення антидопінгових норм. При цьому сам

спортсмен також може бути визнаний винним та понести відповідальність за використання послуг таких осіб, оскільки саме він відповідає за те коло осіб, якому він довіряє [5].

На підставі проведеного аналізу можемо констатувати, що головною та дуже специфічною метою застосування відповідальності за вживання допінгу в міжнародному спортивному праві є захист основного права спортсменів брати участь у вільному від допінгу спорті і забезпечення скоординованого здійснення національних і міжнародних програм з виявлення випадків допінгу, протидії допінгу і його запобігання в усіх видах спорту.

Також хочемо зазначити, що окрім функції покарання за вживання допінгу, притягнення винних осіб до відповідальності в цій сфері виконує надзвичайно важливі виховну та превентивну функції. Адже, молоді спортсмени все частіше стають свідками гучних допінгових розслідувань, внаслідок яких винні позбавляються медалей та статусу, на отримання яких ті витратили все своє свідоме життя. Тож кожен з наступних спортсменів, які приймають рішення щодо можливого застосування допінгу для покращення своїх спортивних результатів, або, які відчувають тиск з боку тренерів (лікарів, політиків тощо) з цього приводу, отримують шанс зупинитися на порозі цього рішення та задати собі питання щодо тієї ціни, яку їм доведеться заплатити за перемогу такою ціною.

Список використаних джерел:

1. Платонов В. Борьба с допингом в олимпийском спорте: кризис и пути его преодоления. Наука в олимпийском спорте. 2016. № 2. С. 64-90. URL: http://sportnauka.org.ua/en/wp-content/uploads/nvos/articles/2016.2_8.pdf
2. Назаренко Л.Д., Костюнина Л.И., Тимошина И.Н. Проблемы использования допинга в спорте. 2016. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/problemy-ispolzovaniya-dopinga-v-sporte>
3. Амиров И. М., Беляев А. А. Антидопинговое законодательство в России и за рубежом, 2016. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/antidopingovoe-zakonodatelstvo-v-rossii-i-za-rubezhom>
4. Цензор.Нет. США схвалили кримінальну відповідальність за використання допінгу: можна буде сісти на 10 років або заплатити \$1 млн штрафу, 2019. URL: https://censor.net.ua/ua/news/3109325/ssha_shvalyly_kryminalnu_vidpovidalnist_za_vykorystannya_dopingu_mojna_bude_sisty_na_10_rokiv_abo_zaplatyty
5. CAS. Arbitration Rules – CAS Anti-Doping Division, 2019. URL: <https://www.tas-cas.org/en/arbitration/cas-anti-doping-division.html>